

Wolfgang Mühlberger, vanhempi tutkija

UUDISTUKSISTA TUNISIAN IHMELÄÄKE?

KESKITETYN VALTION PERINTÖÄ KUMOTAAN HAJAUTTAMALLA HALLINTOA

Tunisian toukokuiset kunnallisvaalit olivat ensimmäinen harppaus kohti maan kunnianhimoista tavoitetta siirtää päätöksentekoa paikalliselle tasolle. Vaikka hallintorakenteet uudistuvat ja demokratiakehitys jatkuu, ennätysalhainen äänestysprosentti uhkaa valtion ja kansalaisyhteiskunnan välisen suhteen kehitystä.

Alun perin lokakuulle 2016 suunniteltuja Tunisian kunnallisvaaleja lykättiin moneen kertaan, mutta tämän vuoden toukokuussa vaalit järjestettiin. Uudet kunnanvaltuustot korvaavat väliaikaisia hallintoelimiä, jotka perustettiin presidentti Zine el-Abidine Ben Alin paettua maasta vuoden 2011 alussa. Vaaleissa oli jaossa yli 7 000 valtuustopaikkaa 350 kunnassa. Oikeudellisesti uudistus perustuu vuoden 2014 perustuslakiin ja uuteen paikallishallintoa koskevaan lakiin (*Code des Collectivités Locales*), jonka parlamentti hyväksyi vain päiviä ennen kunnallisvaaleja. Vaikutelma vitkastelusta herättää kysymyksiä: Hallintorakenteiden uudistamisen aikataulua voidaan pitää liian kunnianhimoisena, minkä vuoksi uudistukselta puut-

tuu kansanedustajien täysi tuki. Lisäksi Tunisian jatkuva poliittinen kriisi estää konsensuksen, eikä edistystä tapahdu. Tämä nähtiin esimerkiksi keskustelussa äänioikeuden myöntämisestä maan turvallisuusjoukoille.

Ennätysmäärä ihmisiä jätti äänestämättä. Modernistisen Nidaa Tounes puolueen äänestäjien määrä väheni jopa miljoonan. Islamistinen Ennahda menetti 500 000 äänestäjää. Vain noin kolmasosa äänioikeutetuista oli päättämässä uuden instituution kohtalosta, vaikka sen piti olla malliesimerkki poliittisen edustuksen uudesta suunnasta, vakiinnuttaa kansalaisten poliittista osallistumista ja lisätä alhaalta ylös suuntautuvaa päätöksentekoa. Lisäksi sitoutumattomat ehdokkaat voittivat molemmat suuret

puolueet ensimmäistä kertaa siten vapaiden vaalien perustamisen vuonna 2011. Tosin osa sitoutumattomista ehdokkaista osoittautui myöhemmin puolueisiin sitoutuneiksi, kuten Tunisin uusi pormestari, ensimmäinen tehtävään valittu nainen. Hänellä on yhteys Ennahdaan.

Vahvoista tyytymättömyyden ilmaisuista huolimatta kaksi suurta ryhmää onnistui säilyttämään suhteellisen johtoasemansa. Tunisian 20 suurimmasta kunnasta 18:aan valittiin Ennahdaa edustava pormestari.

Varsinainen hallintorakenteiden uudistusidea syntyi Tunisiassa demokratisoinnin hengessä. Ajatuksena on, että keskitettyä ja tiukasti ohjailtua byrokratiaa puretaan hajauttamalla valtaa. Ensinnäkin

äänestäjien vaikutusmahdollisuuksia lisätään kaikilla tasoilla, ja äänestäjistä tulee aidosti yhteiskunnan jäseniä. Toiseksi valtaa siirretään pois pääkaupungista ja presidentiltä rajoittamalla alueellisten kuvernöörien toimeenpanovaltaa. Lisäksi ajatuksena on lisätä paikallista itsehallintoa. Näin torjutaan Tunisian joidenkin alueiden marginalisoitumista – käytännössä laiminlyöntiä – joka osaltaan johtuu resurssien puutteesta.

Keskusvallan kontrollin rajoittamiseen ja paikallisten toimijoiden aktivoimiseen liittyy käytännön haasteita, kuten talouden ja verotuksen autonomia sekä kysymyksiä valvonnasta, koordinaatiosta ja tehokkuudesta.

Lisäksi Tunisian tämänhetkinen konteksti ei välttämättä suosi vallan hajauttamista. Sen loppuunsaattamiseksi tarvitaan uusia alue- ja maakuntavaaleja. Ongelmia riittää yhteiskunnallisesti, poliittisesti ja turvallisuudessa. Pian paikallisvaalien jälkeen Tunisian yksilönvapaus- ja tasa-arvokomitea (COLIBE) esitteli tekemäänsä selvitystä, jonka maan presidentti Beji Caid Essebsi oli määrännyt tehtäväksi. Komissio ehdotti tasa-arvoista perintöoikeutta. Ehdotus aiheutti kiistan, joka paljasti modernistien ja islamististen traditionalistien maailmankuvien

kuilun ja lisäsi sosiaalisia ja poliittisia jännitteitä.

Samalla presidentin puolue Nidaa Tounes on tuhoamassa itseään: pääministeri Youssef Chahed usuttaa tukijoukkojaan presidentinvaltaa ja sen nepotistisia toimintatapoja vastaan. Lisäksi Tunisian hätätilaa jatkettiin äskettäin terroriuhana vuoksi. Päätöksen tarpeellisuudesta saatiin osoitus, kun vakava terrori-isku onnistuttiin estämään. Tällainen kehitys lisää epävarmuutta. Sitä pahentaa se, ettei parlamentti ole vielä saanut nimitettyä jäseniä perustuslakituomioistuimeen. Sen on määrä siirtää käytäntöön Tunisian kompromissina syntyneitä, ylisettyä perustuslakia takaamalla vallankäytön valvonta ja luomalla maahan itsenäinen oikeuslaitos.

Tunisian poliittiset toimijat kentän kaikilta laidoilta ovat toivoneet vallanhajautusuudistukselta paljon sekä maan kehityksen että demokratsioitumisen kannalta. Uudistuksen keskeinen asema vuoden 2014 perustuslaissa osoittaa, kuinka suuria ja idealistisia toiveet ovat. Arabimaissa vallan hajauttamista vaativat usein marginaalissa olevat yhteisöt (kurdit Syyriassa ja Irakissa, šiivähemmistö Saudi-Arabiassa), jotka haluavat autonomialla parantaa asemaansa. Tunisiassa tavoitteena ei ole etnistien tai

uskonnollisten yhteisöjen välisten jännitteiden vähentäminen. Tarkoitus on saada kansalaiset osallistumaan poliittiseen prosessiin antamalla heidän valita edustajansa kuntatasolla.

Jotta uudistuksen demokratia-vaikutukset toteutuisivat, uudistus tarvitsee taakseen äänestäjien tuen. Lisäksi uudistus voi toimia ainoastaan, jos vaaleilla valitut toimielimet vastaavat niihin sosioekonomisiin odotuksiin, joita äänestäjissä on vallankumouksen jälkeen herännyt.

Vapaisiin vaaleihin on kuitenkin osallistunut jatkuvasti harvempi sitten vuoden 2011 (Ennahda on menettänyt äänestäjistään 45 prosenttia). Tämä osoittaa tunisialaisten syvän pettymyksen ja epäluottamuksen uutta edustussellista järjestelmää kohtaan. Nidaa Tounes –puolueen pitäisi yhdistää rivinsä sellaisen uudistajan ympärille, joka ei aja omia tai vanhan hallinnon etuja. Ennahda menettää suosiotaan konservatiivisten äänestäjiensä keskuudessa siirtymällä ainakin retorisesti lähemmäs keskustaa, mutta herättää samaan aikaan monissa pelkoa täysimittaisen islamilaisen indoktrinaation mahdollisuudesta. Elleivät Tunisian puolueet selviä haasteistaan, vuoden 2019 parlamentti- ja presidentinvaaleista voi tulla alkusoitto syvälle rakenteelliselle kriisille.